

ДОГОВІР ПОДРУЖЖЯ, ЯКЕ РОЗЛУЧАЄТЬСЯ, ПРО МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ, УТРИМАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ЇХНІХ ДІТЕЙ: ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

AGREEMENT OF THE MARRIED COUPLE WHICH ARE DIVORCING ABOUT A RESIDENCE, MAINTENANCE AND UPBRINGING OF THEIR CHILDREN: LEGAL AND PROCEDURAL ASPECTS

Німак М.О., к.ю.н.,
асистент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті досліджено питання про те, який саме договір подружжя повинно подавати до суду разом із заявою про розірвання шлюбу, а також вимоги до змісту і форми договору подружжя, яке розлучається, про місце проживання, утримання та виховання їхніх дітей. На підставі аналізу та порівняння поглядів науковців обґрунтовано недоцільність нотаріального посвідчення вищезгаданого договору, звертаючи увагу при цьому на те, що справа про розірвання шлюбу розглядається в суді і договір підлягає оцінці судом, тому немає необхідності посвідчувати його нотаріально. Проводячи порівняння мирової угоди та договору про місце проживання, утримання та виховання дітей, автор спростовує думку деяких науковців про необхідність затвердження вищезгаданого договору судом на кшталт мирової угоди.

В статті розкривається зміст поняття забезпечення умов життя дитини, інтерес дитини тощо. Проаналізовано вимоги щодо дійсності договору як правочину; визначено істотні умови договору, зауважено, що умови щодо утримання та виховання повинні визначитися щодо кожного з батьків, а не лише того, хто буде проживати окремо від дітей. Автором з'ясовано як визначається місце проживання дитини залежно від її віку та специфіки договору, який укладається при розірванні шлюбу батьків дитини; проведено певне порівняння між договором про сплату аліментів на дитину та договором про місце проживання, утримання та виховання дитини; досліджено як слід визначати в договорі умови щодо виховання дитини тощо.

Автор визначає договір про місце проживання, утримання та виховання дітей письмовим доказом у справі про розірвання шлюбу за спільною заявою подружжя, а також обґрунтовує його належність і допустимість.

Також автором проаналізовано процесуально-правові наслідки неподання такого договору разом із заявою, а також наслідки недотримання вимог до змісту або форми вищезгаданого договору.

Ключові слова: договір подружжя про місце проживання, утримання та виховання їхніх дітей, інтереси дітей, письмовий доказ.

Issue about what kind of agreement married couple must give to the court in addition to the application for divorce, and demands to the content and form of agreement of the married couple which are divorcing about a residence, maintenance and upbringing of their children are investigated in the article. On the basis of analysis and comparison of the views of scholars, the inexpediency of notarization of the above-mentioned agreement is justified, paying attention to that the case of divorce is considered in court and the agreement is subject to evaluation by the court, so there is no need to certify it notariaily.

Comparing the settlement agreement and the agreement about a residence, maintenance and upbringing of their children, the author disproves the view of some scholars about the necessity of certifying of above-mentioned agreement by a court like a settlement agreement.

The content of the concept of ensuring the living conditions of the child, the interest of the child are described in the article. The demands to the validity of the agreement as a transaction are analyzed; essences of the agreement are defined, it is noticed that the conditions of the maintenance and upbringing must be determined for each parent but not only the one of them who will live separately from the children.

The author has found out how the child's place of residence is determined, depending on his age and the specific of an agreement that is entered into when the child's parents divorce; a comparison between an agreement on the payment of an alimony and an agreement about a residence, maintenance and upbringing of child is conducted; issue about how to determine the conditions about upbringing of the child in an agreement is investigated etc.

The author determines an agreement about a residence, maintenance and upbringing of children as a written proof in the case of divorce by the mutual application of married couple, as well as justifies its appropriateness and admissibility.

Also the author analyzes legal-procedural consequences of not submitting of that agreement together with an application and consequences of no observance of demands to the content and form of above-mentioned agreement.

Key words: agreement of the married couple about a residence, maintenance and upbringing of their children, interests of the children, written proof.

Світова наукова думка щодо порядку розгляду справ про розірвання шлюбу вказує на те, що одним з основних завдань реформування законодавства про розірвання шлюбу повинно бути забезпечення максимального врахування інтересів дітей подружжя [1, с. 134]. Український законодавець інтегрував світовий досвід щодо розгляду справ про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей, закріпивши у ч. 3 ст. 109 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р. (далі – СК України) [2] положення про те, що суд ухвалює рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що після розірвання шлюбу не будуть порушені права їхніх дітей. Для цього подружжя подає до суду договір про те, з ким із них будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей (ч. 1 ст. 109 СК України).

Проте, законодавством не визначено особливостей вказаного договору, процесуальних наслідків його неподання

або недотримання вимог щодо його змісту, що зумовлює недосконалість судової практики розгляду справ про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей. Усе це зумовило необхідність більш ґрунтовного вивчення даної проблеми.

Недостатньо досліджені ці питання і в юридичній літературі. Вирішення окремих проблем започатковано у працях науковців у галузі матеріального права, а саме О.Ю. Бикової, А.Б. Болховітиної, І.В. Жилінкової, Є.О. Харитонова, Ю.С. Червоного та ін. Дослідженням вказаної проблеми з процесуального погляду займалися С.С. Бичкова, Р.В. Кашперський, Р.С. Нікітенко, Г.В. Чурпіта.

Метою статті є дослідження вимог до змісту і форми договору подружжя про місце проживання, утримання та виховання їхніх дітей, а також процесуально-правових наслідків дотримання та недотримання цих умов.

Подружжя разом із заявою про розірвання шлюбу подає до суду письмовий договір, передбачений ч. 1 ст. 109

СК України. Згідно ч. 2 ст. 109 СК України договір про розмір аліментів на дитину має бути нотаріально посвідчений [2]. Із вказаних норм не можливо зрозуміти чи це повинен бути один договір чи два окремих та в якій формі його (їх) слід укладати.

Зважаючи на відсутність чіткої законодавчої норми, практика судів України у цьому питанні дуже різноманітна. Так, в одному випадку, заявники подають до суду лише письмовий договір про спільну участь у забезпеченні та вихованні дитини, в іншому – письмовий договір про розірвання шлюбу, в якому визначені питання проживання, утримання та виховання дитини, та нотаріально посвідчений договір про сплату аліментів на дитину тощо.

Пленум Верховного суду України у п. 8 Постанови № 11 від 21 грудня 2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» уточнює норми СК України, вказуючи, що крім договору, вказаного у ч. 1 ст. 109 СК України, подружжя подає до суду нотаріально посвідчений договір про розмір аліментів на дітей [3].

В юридичній літературі погляди щодо цього питання розділилися. На думку А.Б. Болховітінової, Р.С. Нікітенко, О.М. Спектор разом із заявою про розірвання шлюбу подружжя повинно подавати до суду єдиний нотаріально посвідчений договір щодо місця проживання дітей, участі у забезпеченні умов їхнього життя окремо проживаючим батьком, умов здійснення ним права на особисте виховання дітей, а також щодо розміру, порядку та строку виплати аліментів на дітей [4, с. 6; 5, с. 186; 6, с. 126]. З погляду І.В. Жилінкової, Г.В. Чурпіти в законі передбачені два види договорів – договір про виховання дитини, що укладається в простій письмовій формі, укладення якого є правом, а не обов'язком подружжя, та договір про утримання дитини тим з батьків, хто проживає від дитини окремо, що має бути нотаріально посвідчений [7, с. 16–17; 8, с. 256]. Є науковці, які вважають, що до суду подружжя повинно подавати два договори [9, с. 53]. Натомість З. В. Ромовська вважає, що умова договору про розмір аліментів на дитину не є обов'язковою. Але, якщо у договорі визначено розмір аліментів, які будуть сплачуватися на дитину, цей договір має бути нотаріально посвідчений [10, с. 227].

Як справедливо зазначає О.Ю. Бикова, укладення договору, передбаченого ч. 1 ст. 109 СК України, має виключати можливість укладення договору, передбаченого ч. 2 ст. 109 СК України, оскільки добровільне забезпечення умов життя дитини (утримання), передбачене договором, вказаним в ч. 1 ст. 109 СК України, є аналогічним договору про сплату аліментів, визначеному в ч. 2 ст. 109 і ст. 189 СК України [11, с. 183].

Вважаємо, що під забезпеченням умов життя дитини слід розуміти здійснення утримання відповідно до ч. 2 ст. 181 СК України, згідно якої утримання може здійснюватися у грошовій (надання коштів на утримання дитини, тобто аліментів) і (або) натуральній формі (надання продуктів харчування, одягу, тощо). Таким чином у договорі, передбаченому ч. 1 ст. 109 СК України подружжя визначає способи і порядок участі в утриманні дитини (в тому числі грошовому), а тому немає необхідності додатково укладати ще й договір про розмір аліментів на дитину, а тому пропонуємо виключити ч. 2 ст. 109 СК України.

В юридичній літературі пропонується посвідчувати вказаний у ч. 1 ст. 109 СК України договір нотаріально [12, с. 6]. У разі невиконання добровільно умов нотаріально посвідченого договору особа має можливість вимагати їх примусового виконання на підставі виконавчого напису нотаріуса. Проте, відповідно до пп. 1.1. п. 1 Глави 16 Розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 р. [13], для

стягнення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість. Отже, виконавчий напис може бути вчинений нотаріусом лише щодо стягнення аліментів (грошового утримання), а досліджуваний договір містить також умови щодо місця проживання та виховання дитини. За таких умов захист прав та інтересів дітей здійснюватиметься тільки частково.

Крім того, нотаріус відповідно до чинного законодавства, засвідчує лише достовірність договору, але не вправі аналізувати та оцінювати його умови на відповідність правам та інтересам дітей, такими повноваженнями наділений лише суд.

Оскільки справа про розірвання шлюбу розглядається в суді і договір підлягає оцінці судом, немає необхідності посвідчувати його нотаріально. Науковці, які виступають за нотаріальне посвідчення договору, виходять з того, що у разі невиконання його умов аліменти можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса. Проте, умови вказаного договору суд вказуватиме у своєму рішенні, а тому в разі їх невиконання, рішення суду може бути звернено до примусового виконання.

Отже, подружжю слід подавати до суду єдиний договір про місце проживання, утримання і виховання дітей, укладений в простій письмовій формі. Цей договір є обов'язковим додатком до заяви подружжя про розірвання шлюбу. Неподання договору про місце проживання, утримання та виховання дітей є недоліком заяви, що, по аналогії із ст. 185 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 р. (далі – ЦПК України) [14], є підставою для залишення заяви без руху.

Оскільки договір про місце проживання, утримання та виховання містить відомості про обставини, які мають значення для справи, а саме, про те, чи не будуть порушені права дітей при розірванні шлюбу їх батьками, він є письмовим доказом у справі. Крім того, цей договір, згідно ч. 2 ст. 78 ЦПК України є допустимим, оскільки зазначені обставини, виходячи із ст. 109 СК України, мають бути підтверджені тільки вказаним договором, але не іншими засобами доказування.

Аналізуючи даний договір, слід мати на увазі, що відповідно до ч. 1 ст. 626 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. (далі – ЦК України) [15] договір є домовленістю двох або більше сторін, тобто двостороннім правочином (ч. 4 ст. 202 ЦК України). Відповідно до ч. 1 ст. 215 ЦК України недодержання в момент вчинення правочину сторонами вимог, які встановлені ч. ч. 1-3, 5 та 6 ст. 203 ЦК України, є підставою недійсності правочину.

Такими вимогами є:

1) Зміст правочину не може суперечити ЦК України, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства. Отже, вказаний договір повинен відповідати нормам СК України, зокрема, ст. 141, 150-152, 155, 157, 160, 176, 177, Главі 15 тощо.

2) Особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності (ст. 30 – 32 ЦК України). Крім того, слід враховувати, що зазначений вище договір повинен бути укладений тільки подружжям, які є батьками (усиновлювачами) дітей.

3) Волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. Згідно п. 19 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06 листопада 2009 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» [16] судам необхідно враховувати, що правочин, вчинений під впливом помилки, обману, насильства, зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною або внаслідок впливу тяжкої обставини, є оспорюваним.

4) Правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Якщо договір подружжям укладений без наміру створення

правових наслідків, які обумовлювалися цим правочинном (фіктивний – ст. 234 ЦК України), він визнаватиметься судом недійсним.

5) Правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.

Відповідно до ч. 2 ст. 155 СК України, батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини [2]. В законодавстві відсутнє визначення поняття «інтерес дитини». Це питання недостатньо досліджене і в юридичній літературі. Знаходимо лише окремі спроби визначення вказаного поняття. Так, О. Ю. Ільїна вважає, що інтерес дитини має особливий зміст, оскільки характеризується тим, що в більшості випадків він не усвідомлюється дитиною в силу її віку і відсутності необхідного життєвого досвіду. Тільки батьки, виходячи із загальної мети виховання, можуть визначити цей інтерес [17, с. 73-74]. Проте, таке поняття «інтересу дитини» по відношенню до розгляду справ про розірвання шлюбу не є доцільним, адже за такого розуміння «інтересом дитини» є те, що визначено батьками в договорі, а тому немає сенсу у з'ясуванні відповідності його умов інтересам дитини. Але батьки не завжди можуть правильно визначити інтереси своїх дітей з огляду на властивий їм суб'єктивний фактор. Отже, само собою зрозуміло, що батьки знають своїх дітей та їх інтереси найкраще, проте не завжди вони в змозі об'єктивно визначити інтереси своїх дітей, а тому вони повинні визначатися також за об'єктивними критеріями.

Відповідно до ст. 27 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р. [18], держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для її фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку.

Отже, під інтересом дитини слід розуміти потреби дитини у збереженні її здоров'я, нормальному і достатньому фізичному, інтелектуальному, психічному, духовному, моральному та соціальному розвитку, у забезпеченні належних морально-побутових умов життя дитини.

Вимогою чинності правочину є також те, що він має вчинятися у формі, встановленій законом. Порухення вимог закону щодо укладення правочину в письмовій формі є підставою для визнання його недійсним лише у разі, коли це прямо передбачено законом (п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06 листопада 2009 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» [16]), а згідно ч. 1 ст. 109 СК України, цей договір укладається у письмовій формі.

Маги, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини, крім випадку, передбаченого ч. 5 ст. 157 СК України (ст. 141 СК України) [2]. Зважаючи на це, а також те, що договір є двостороннім, його умови щодо утримання та виховання повинні визначатися щодо кожного з батьків, а не лише того, хто буде проживати окремо від дітей.

Істотними умовами досліджуваного договору є:

а) умова про те, з ким із батьків будуть проживати діти після розірвання шлюбу. При цьому, слід враховувати, що згідно ч. 1, 2 ст. 160 СК України, місце проживання дитини, яка не досягла 10 років, визначається за згодою батьків, а місце проживання дитини, яка досягла 10 років, – за спільною згодою батьків та самої дитини [2]. З огляду на це, видається, що в договорі батьки визначають місце проживання дитини, яка не досягла 14 років. Але думку дитини, яка досягла 10 років, суд повинен з'ясувати під час розгляду справи. Оскільки дитина, яка досягла 14 років сама визначає місце свого проживання (ч. 3 ст. 160 СК України), то батьки не можуть вирішувати це питання в договорі, а тому суд повинен з'ясувати його у самої дитини під час розгляду справи.

Оцінюючи договір в цій частині суд не вирішує питання про те, з ким із батьків залишити дитину, адже подружжя це питання вирішило самостійно за взаємною згодою, суд не може примусити того чи іншого з батьків проживати з дитиною. В цьому випадку суд з'ясовує тільки чи вирішено подружжям питання з ким залишиться проживати дитина після розірвання шлюбу і враховує її думку, якщо вона досягла 10 років. Якщо думка дитини, яка досягла 10 років, не співпадає з думкою її батьків, суд, згідно ч. 3 ст. 171 СК України, може ухвалити рішення всупереч думці дитини, якщо цього вимагають її інтереси [2].

б) Участь батьків у забезпеченні умов життя їхніх дітей. Це обов'язкова умова договору з огляду на встановлений ст. 180 СК України обов'язок батьків утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Крім того, батьки зобов'язані брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (ч. 1 ст. 185 СК України) [2].

По аналогії із договором про сплату аліментів на дитину (ст. 189 СК України) умови цього договору не можуть порушувати права дитини, які встановлені СК України. Так, подружжя не може передбачити в договорі розмір грошового утримання (аліментів) менший за мінімальний, що передбачений в ч. 2 ст. 182 СК України, або передбачити, що один з батьків не братиме участі у додаткових витратах на дитину; цей договір не може містити умов про звільнення одного з батьків від обов'язку утримувати дитину, оскільки таке звільнення можливе тільки за рішенням суду (ст. 188 СК України).

Договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно, відповідно до ч. 1 ст. 190 СК України, батьки можуть укласти тільки з дозволу органу опіки та піклування і він повинен бути нотаріально посвідчений, а право власності підлягає державній реєстрації.

в) Норма ч. 1 ст. 109 СК України серед умов договору подружжя виділяє також умови здійснення тим з батьків, хто буде проживати окремо, права на особисте виховання дітей, але відповідно до ч. 2 ст. 157 СК України, той з батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею. Виходячи з цього, а також із змісту норм ст. 150, 151 СК України, батьки мають право і зобов'язані виховувати дитину, а тому у цій частині договору подружжя має визначити умови як щодо права, так і щодо обов'язку виховувати дитину.

Проте, слід зауважити, що, хоча СК України встановлює обов'язок того з батьків, хто проживає окремо від дитини, виховувати її, суд не може примусити його виконувати цей обов'язок, якщо він категорично заперечує таку можливість. При цьому слід враховувати, що той з батьків, з ким проживає дитина, згідно ч. 3 ст. 157 СК України, не має права перешкоджати тому, з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні [2].

У тому разі, коли обов'язок виховання у договорі не передбачений і в судовому засіданні той з батьків, хто після розірвання шлюбу буде проживати окремо від дитини, виявляє небажання брати участь у її вихованні, суд не може вирішити питання про залучення його до участі у вихованні дитини. Згідно ч. 4 ст. 155 СК України ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків є підставою для покладення на них відповідальності, встановленої законом [2], але не може виступати підставою для відмови в задоволенні заяви про розірвання шлюбу.

За наявності у дитини майна, С.С. Бичкова та Р. В. Кашперський також пропонують у договорі передбачити умови управління ним з урахуванням вимог ст. 177 СК України [19, с. 21].

Невідповідність умов договору вказаним вимогам не може бути підставою для ухвалення рішення про відмову в задоволенні заявлених вимог, оскільки основною вимогою до суду є вимога про розірвання шлюбу і наявності взаємної дійсної згоди подружжя на припинення шлюбних відносин

немає підстав для відмови в її задоволенні. Проте, якщо зміст договору не відповідає вимогам ч. 1 ст. 109 СК України, тобто якщо у договорі не досягнуто згоди хоча б щодо однієї із вказаних у цій статті умов, можна говорити про виникнення спору про право. У такому разі суддя має залишити заяву без розгляду на підставі ч. 6 ст. 294 ЦПК України. Якщо договір не відповідає встановленим законом вимогам щодо його форми, суд на підставі п. 8 ч. 1 ст. 257 ЦПК України залишає заяву без розгляду.

З огляду на викладене, пропонуємо ч. 1 ст. 109 СК України викласти в такій редакції: «Подружжя, яке має дітей, має право подати до суду заяву про розірвання шлюбу разом із письмовим договором про місце проживання, утримання та виховання їхніх дітей».

Деякі науковці обґрунтовують думку про необхідність затвердження судом договору подружжя [11, с. 183; 20, с. 275; та ін.]. Проте, чинне законодавство не передбачає можливості затвердження договору рішенням суду. Договір про місце проживання, утримання та виховання дітей є письмовим доказом у справі, який підлягає оцінці судом. На підставі цього, суд робить висновок про відповідність домовленостей подружжя закону і ухвалює рішення про розірвання шлюбу, в якому зазначає істотні умови договору, щодо яких подружжя досягло згоди.

На думку І.В. Жилінкової, вказаний договір повинен бути затверджений на кшталт мирової угоди. Згідно з ч. 5 ст. 207 ЦПК України, суд з'ясовує чи суперечать умови мирової угоди закону та чи порушують права, свободи чи інтереси інших осіб. Аналогічно суд з'ясовує відповідність договору про місце проживання, утримання та виховання дітей закону та інтересам останніх [7, с. 16]. Проте, вказаний договір суд оцінює як письмовий доказ у справі на підставі якого ухвалює рішення, а мирова угода це договір, що укладається сторонами з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок. Відповідність умов договору закону є підставою для ухвалення рішення про задоволення заявлених вимог, а визнання мирової угоди є підставою для постановлення ухвали про закриття провадження у справі. Крім того, укладення мирової угоди, згідно ч. 2 ст. 207 ЦПК

України, є правом подружжя, а укладення вказаного договору, відповідно до ч. 1 ст. 109 СК України, – їх обов'язком.

Пленум Верховного Суду України у п. 14 своєї Постанови № 11 від 21 грудня 2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» вказує, що у випадку, коли при розірванні шлюбу в судовому порядку встановлено, що подружжя не досягло згоди про те, з ким із них будуть проживати неповнолітні діти, про порядок та розмір виплати коштів на утримання дітей ..., або буде встановлено, що такої згоди досягнуто, але вона порушує інтереси дітей чи одночасно з вимогою про розірвання шлюбу...[3]. Аналогічно вирішення цього питання запропоновано і в юридичній літературі [11, с. 183; 20, с. 275; та ін.].

Проте, вказане не може стосуватися справ про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей, з таких підстав. По-перше, як було вказано вище, неподання (недосягнення згоди подружжям) договору про місце проживання, утримання та виховання дітей тягне за собою наслідки, передбачені ст. 185 ЦПК України. По-друге, оскільки особливістю справ про розірвання шлюбу, що розглядаються в порядку окремого провадження, є відсутність спору про право між подружжям, то усі питання, що стосуються їх дітей повинні бути вирішені самим подружжям. З огляду на це, суд не може і не повинен за своєї ініціативою вирішувати вказані питання.

Підсумовуючи викладене, доходимо висновку, що до суду подружжя повинно подавати єдиний договір про місце проживання, утримання та виховання дітей, укладений в простій письмовій формі. Такий договір є допустимим письмовим доказом у справі, що підлягає оцінці судом на відповідність закону. З'ясувавши, що подружжям дотримано вимог до змісту та форми договору про місце проживання, утримання та виховання дітей, суд ухвалює рішення про розірвання шлюбу, у якому зазначає істотні умови цього договору. З огляду на викладене, пропонуємо внести відповідні зміни і доповнення до законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Райчук А.Б. Основні сучасні тенденції розвитку законодавства розвинених країн у сфері припинення шлюбу. *Право України*. 2008. № 9. С. 130–135.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III / Верховна рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.
3. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21 грудня 2007 р. *Вісник Верховного суду України*. 2008. № 1. Ст. 5.
4. Болховітінова А.Б. Припинення шлюбу за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2009. 18 с.
5. Нікітенко Р.С. Процесуальні особливості розгляду судом справ про розірвання шлюбу за спільною заявою подружжя, яке має дітей. *Митна справа*. 2014. № 3 (93). С. 185–189.
6. Спектор О.М. Особливості розірвання шлюбу подружжям, яке має неповнолітніх дітей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 41. Т. 1. С. 124–129.
7. Жилінкова І.В. Правове регулювання розірвання шлюбу за новим Сімейним кодексом України. *Проблеми законності. Республіканський міжвідомчий науковий збірник*. Харків : Національна юридична Академія України імені Я. Мудрого, 2003. Вип. 63. С. 14–20.
8. Чурпіта Г.В. Концептуальні засади захисту сімейних прав та інтересів у порядку неспорного цивільного судочинства: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 479 с.
9. Дутко А.О. Розірвання шлюбу за законодавством України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2014. № 801. С. 51–55.
10. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 532 с.
11. Бикова О.Ю. Укладення та розірвання шлюбу за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2005. 220 с.
12. Болховітінова А.Б. Припинення шлюбу за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2009. 18 с.
13. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України № 296/5 від 22 лютого 2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 17. Ст. 632.
14. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40. Ст. 492.
15. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
16. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06 листопада 2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>. (дата звернення 09.09.2019).
17. Ильина О.Ю. Об определении интересов ребенка как семейно-правовой категории. *Государство и право*. 2005. № 11. С. 70–76.
18. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 1990. № 1. Ст. 205.
19. Бичкова С.С., Кашперський Р.В. Докази у справах про розірвання шлюбу за спільною заявою подружжя, яке має дітей. *Цивільнісна процесуальна думка*. 2015. № 1. С. 19–23.
20. Семейное право : учебник / Г.С. Волосатый, О.С. Калитенко, В.И. Труба ; под ред. Ю.С. Червоного. Харьков : «Одиссей», 2005. 519 с.